

3. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 548 с.

4. Франко І Я. Украдене щастя : драми, поеми / І. Я. Франко. – Х. : Фоліо, 2005. – 415 с.

Анотація

У статті проаналізовано власні назви досліджуваного твору, згруповано їх за певними онімними полями, засвідчено продуктивність використання онімів різних класів.

Ключові слова: онім, онімний простір, текст.

Аннотация

В статье произведен анализ онимной лексики исследуемого произведения, онимы классифицированы по определенным ономастическим полям, секторам и подсекторам, засвидетельствовано продуктивность использования проприативов различных классов.

Ключевые слова: оним, ономастический простор, текст.

Summary

The thesis analyzed the proper names of the novel. It is grouped according their onomastic spheres, declared the productivity of usage of onyms of different classes.

Key words: onym, onym space, text.

УДК 811.161.2'373

Дубчак В. В.

Хмельницький національний університет

МОТИВАЦІЯ ТА СЛОВОТВІР ПАРТІОНІМІВ М. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Суспільно-політична, або політологічна, лексика, до якої входить найбільш вживана частина суспільно-політичної термінології, назви державних, партійних та інших громадських організацій і закладів, соціальних інститутів, соціальних реалій та явищ життя різних країн тощо становить особливу лексико-семантичну підсистему української мови. Тому із зростанням новоутворених спілок людей виникає проблема вибору їх назв. Власні назви ділових об'єднань, зокрема спілок, організацій, закладів,

корпорацій, підприємств, товариств, гуртків, становлять окрему тематичну групу пропріальних одиниць, на позначення якої наявний термін **ергонім** (від грецького *έρουο* – „праця; діяльність”) [2, с. 151].

Ергоніми відзначаються багатством тематики та широтою сфери вживання. До цієї групи онімної лексики належать і власні назви політичних партій [2, с. 80]. М. М. Торчинський на їхнє позначення вводить спеціальний термін – **партіонім**, який входить до складу конфедераціонімів (найменувань об'єднань людей, держав та інших об'єктів за політичними, ідеологічними та іншими подібними ознаками) [3, с. 533].

Становлення багатопартійності в Україні відбувається за екстремальних умов. Продовжується поглиблення соціально-економічної кризи, зростає соціальна напруга, девальвуються для значної частини населення демократичні цінності. Виникнення партій – не випадкове явище, вони є центром кристалізації політичних інтересів, засобом контролю діяльності уряду, розвитку демократії, громадянського суспільства, формування громадської думки. На сьогодні тільки в Україні зосереджено більше ніж 200 політичних об'єднань. Кожна партія чи блок мають свою власну назву і несуть у собі об'єктивні потреби розвитку суспільства. У статті розглянуто особливості ергонімів політичної сфери на прикладі м. Хмельницького. Нами проаналізовано 160 назв обласних організацій політичних партій міста.

Дослідження партіонімів залишається поза увагою дослідників, що зумовлює актуальність теми нашої наукової праці; також вони є важливим джерелом для ознайомлення з політичними організаціями України, ідеологією найпопулярніших партій.

Аналіз власних назв політичних партій передусім передбачає з'ясування мотиваційних відношень пропріальних одиниць вказаного типу, семантики твірної основи, способу творення та структури.

Особливо широку семантику має терміноелемент **партія**, який відносить певну назву до політичної сфери в цілому. Мотивується він латинським словом *partio* зі значенням „ділити, роздавати, отримувати свою долю; домовлятися між собою”. На відміну від часів СРСР, коли лексема ототожнювалася лише з однією політичною силою – Комуністичною партією Радянського Союзу, у наш час самостійно термін не існує, тому власне сутнісних мотиваційних типів не зафіксовано, а всі партіоніми мають змішану, комбіновану мотивацію, в основі якої

перебувають, крім сутнісного, такі мотиваційні різновиди, як локативний (вказівка на місце знаходження денотата), квалітативний (інформація про певні характерні риси носія назви), апотропейний (спрямування партійної діяльності, орієнтири на перспективу), ідеологічний (зв'язок із певними ідеологічними настановами), символічний (використання певних елементів, які мають таку конотацію) тощо.

Найбільш поширеними мотиваційними структурами партіонімів і Хмельницького, й України в цілому є такі пропріативи, як:

локативно-квалітативно-сутнісно-апотропейні (12,5 %): *Всеукраїнське політичне об'єднання „Жінки за майбутнє”, Всеукраїнська Чорнобильська народна партія „За добробут та соціальний захист народу”;*

локативно-сутнісно-апотропейні (14 %): *Всеукраїнська партія духовності і патріотизму; Українська партія честі, боротьби з корупцією та організованою злочинністю;*

локативно-ідеологічно-сутнісні (7,5 %): *Українська консервативна партія, Українська соціал-демократична партія;*

локативно-сутнісно-символічні (6 %): *Всеукраїнське об'єднання „Батьківщина”, Всеукраїнське об'єднання „Свобода”;*

сутнісно-апотропейні (5,5 %): *Партія „Прагматичний вибір”, Партія „Руський блок”;*

квалітативно-сутнісно-символічні (12 %): *Політична партія „Наш час”, Політична партія „Праведність”;*

квалітативно-сутнісно-локативно-ідеологічні (5,5 %): *Політична партія „Соціал-патріотична асамблея слов'ян”, Політична партія „Українські соціал-демократи”;*

квалітативно-сутнісно-апотропейні (10,5 %): *Політична партія „За Україну!”, Політична партія „Кияни передусім!”;*

ідеологічно-сутнісно-локативні (9,5 %): *Комуністична партія України, Ліберальна партія України.*

Інші партійні осередки за мотиваційними відношеннями кваліфікуються як малопродуктивні (у межах 1 – 5 %). Це, зокрема, такі типи, як ідеологічно-сутнісно-апотропейні (*Соціально-екологічна партія „Союз. Чорнобиль. Україна”*); ідеологічно-сутнісно-локативно-апотропейні (*Ліберально-демократична партія України „Захищена особистість. Приватне – понад усе!”*); локативно-квалітативно-сутнісно-символічні (*Всеукраїнська політична партія „Братство”*); сутнісно-локативні

(*Українська партія*); сутнісно-локативно-ідеологічні (*Конгрес українських націоналістів*); сутнісно-апотропейно-локативні (*Партія захисників Вітчизни*); сутнісно-символічні (*Партія „Справедливість”*); сутнісно-ідеологічні (*Партія „Християнсько-демократичний союз”*); сутнісно-ідеологічно-локативні (*Партія зелених України*); сутнісно-ідеологічно-квалітативно-локативні (*Партія національно-економічного розвитку України*); сутнісно-ідеологічно-символічні (*Партія „Національно-демократичне об'єднання „Україна”*); сутнісно-квалітативно-символічні (*Партія народної дії „Надія”*); квалітативно-сутнісні (*Народна партія*); квалітативно-сутнісно-посесивні (*Радикальна партія Ляшка*); квалітативно-сутнісно-локативні (*Аграрна партія України*); квалітативно-сутнісно-локативно-символічні (*Політична партія Всеукраїнське об'єднання „Громада”*); квалітативно-сутнісно-локативно-номінальні (*Політична партія „Українська платформа”*); квалітативно-сутнісно-локативно-ідеологічні (*Політична Партія „Всеукраїнський патріотичний союз”*); квалітативно-сутнісно-ідеологічно-символічні (*Політична партія „Ліберально-гуманістична партія „Товариш”*); квалітативно-сутнісно-ідеологічно-локативні (*Політична партія „Ліберальна Україна”*); квалітативно-сутнісно-локативно-апотропейні (*Народний Рух України за Єдність*); квалітативно-сутнісно-номінальні (*Політична партія „Європейська платформа”*); квалітативно-номінальні (*Єдиний Центр*); квалітативно-ідеологічно-сутнісні (*Республіканська християнська партія*); ідеологічно-сутнісні (*Соціально-християнська партія*) та ін.

Для творення партіонімів в основному використовується синтаксичний спосіб (морфологічний фіксується в абрєвіатурах, а власне семантизація як різновид лексико-семантичного – в усномовних (спрощених) варіантах).

Синтаксичний спосіб деривації полягає у складанні словосполучень різних типів в одне ціле, причому об'єднуватися можуть конструкції дво- (6 %: *Народна партія, Партія регіонів*), три- (39 %: *Всеукраїнська козацька партія, Партія „Жінки України”*), чотири- (37 %: *Всеукраїнська партія духовності і патріотизму, Народний Рух України за Єдність*), п'яти (11 %: *Політична партія „Всеукраїнський патріотичний союз”*) і багатокомпонентні (7 %: *Політична партія малого і середнього бізнесу України, Політична партія „Всеукраїнська партія „Дітей війни”*).

Лексико-семантичний спосіб – це в основному онімізація апелятивів, часто – із символічним забарвленням („Надія”, „Свобода”). Іноді у такій ролі фіксуються прикметники (субстантивація як різновид конверсії: „Зелені”). Активно використовуються й аббревіатури, здебільшого – ініціальні буквені (КПУ – *Комуністична партія України*) або звукові („Удар” – *Український демократичний альянс за реформи*).

За семантикою твірної основи партіоніми Хмельницького (зокрема їхні офіційні форми) – це відапелятивно-відапелятивні (46 %) і відапелятивно-відонімні (54 %) номінації.

Серед відапелятивних пропріальних одиниць переважають (фіксується від 3 % до 8 % від загальної кількості) такі різновиди пропріативів, як:

відіменниково-відіменникові (*Партія „Відродження”, Партія „Віче”*);

відприкметниково-відіменникові (*Слов'янська партія, Соціально-християнська партія*);

відприкметниково-відіменниково-відіменникові (*Політична партія „Вітчизна”, Політична партія „Міст”*);

відприкметниково-відіменниково-відіменникові-відіменникові (*Політична партія „Громадянська позиція”, Політична партія „Народна самооборона”*);

відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відіменникові (*Політична партія „Право і справедливість”, Політична партія „Фронт змін”*);

відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відіменникові-відіменникові (*Народна партія вкладників та соціального захисту, Політична партія „Союз лівих сил”*);

відіменниково-відприкметниково-відіменникові (*Партія вільних демократів, Партія радикального прориву*).

Епізодично (від 0,5 % до 3 %) засвідчені наступні номінації: відіменниково-відіменниково-відіменникові (*Партія відродження села*);

відприкметниково-відприкметниково-відіменникові (*Народна екологічна партія*); відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відіменникові

(*Партія народної дії „Надія”*); відприкметниково-відіменниково-відіменникові-відіменникові (*Політична партія „Зелені”*);

відіменниково-відприкметниково-відіменникові-відіменникові (*Політична партія „Козацька народна партія”*);

відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відіменникові (*Політична партія „Ліберально-гуманістична партія „Товариш”*); відприкметниково-

відіменниково-відзайменниково-відіменникові (*Політична партія „Наши дім”*); відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відчислівникові (*Політична партія „Партія екологічного порятунку „ЕКО+25 %”*); відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відіменниково-відіменникові (*Політична партія „Партія захисту прав людини”*).

Серед відапелятивно-відонімних конструкцій домінують (фіксується від 3 % до 8 % від загальної кількості) такі партіоніми:

відприкметниково-відіменниково-відтопонімні (*Аграрна партія України, Народний Рух України*);

відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відтопонімні (*Народно-демократична партія патріотів України, Політична партія „Совість України”*);

відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-відіменникові (*Народний Рух України за Єдність, Політична партія „Україна майбутнього”*);

відтопонімно-відприкметниково-відіменникові (*Всеукраїнська козацька партія, Українська Національна Асамблея*);

відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відтопонімні (*Політична партія „Молода Україна”, Політична партія „Трудова Україна”*).

Епізодично (від 0,5 % до 3 %) засвідчені наступні власні назви партійних осередків міста: відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відтопонімно-відтопонімні (*Соціально-екологічна партія „Союз. Чорнобиль. Україна”*); відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-відприслівникові (*Політична партія „Кияни передусім!”*); відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-відіменниково-відіменникові (*Політична партія Всеукраїнське об’єднання „Громада”*); відприкметниково-відприкметниково-відіменниково-відтопонімні (*Прогресивна соціалістична партія України*); відіменниково-відіменниково-відтопонімні (*Партія пенсіонерів України*); відіменниково-відприкметниково-відтопонімні (*Партія „Соціалістична Україна”*); відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відтопонімні (*Партія „Селянський блок аграрна Україна”*); відіменниково-відіменниково-відіменниково-відтопонімні (*Партія промисловців і підприємців України*); відтопонімно-відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відіменникові (*Всеукраїнська політична партія*

„Екологія та соціальний захист”); відтопонімно-відіменниково-відприкметниково-відіменникові (Всеукраїнська партія „Нова сила”); відтопонімно-відіменникові (Українська партія); відтопонімно-відіменниково-відіменникові (Всеукраїнське об’єднання „Батьківщина”); відтопонімно-відіменниково-відіменниково-відіменникові (Всеукраїнська партія духовності і патріотизму); відтопонімно-відприкметниково-відіменниково-відіменникові (Всеукраїнська політична партія „Братство”); відіменниково-відтопонімні (Партія „Київська Русь”); відіменниково-відтопонімно-відіменникові (Конгрес українських націоналістів); відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відтопонімні (Партія „Національно-демократичне об’єднання „Україна”); відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відтопонімні (Політична партія „Народно-трудоий союз України”); відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-відприкметникові (Політична партія „Україна соборна”); відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-відприкметниково-відіменникові (Політична партія „Всеукраїнський патріотичний союз”); відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-віддісприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відзайменникова (Ліберально-демократична партія України „Захищена особистість. Приватне – понад усе!”); відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-відіменниково-відтопонімні (Політична партія „Європейська партія України”); відприкметниково-відіменниково-відзайменниково-відтопонімні (Політична партія „Наша Україна”); відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відтопонімно-відіменникові (Політична партія „Партія української молоді”); відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відприкметниково-відтопонімні (Політична партія „Партія нового покоління України”); відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відантропонімні (Політична партія „УДАР Віталія Кличка”); відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відтопонімні (Політична партія малого і середнього бізнесу України); відприкметниково-відіменниково-відтопонімно-відтопонімно-відприкметникові (Політична партія України „Русь єдина”); відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відтопонімно-відіменникові (Політична партія „Самоврядна українська держава”); відтопонімно-відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-

відіменникові (0,6 %) (*Всеукраїнське політичне об'єднання „Єдина родина”*); відтопонімно-відтопонімно-відприкметниково-відіменниково-відіменниково-відприкметниково-відіменниково-відіменникові (*Всеукраїнська Чорнобильська народна партія „За добробут та соціальний захист народу”*); відтопонімно-відприкметниково-відприкметниково-відіменникові (*Українська селянська демократична партія*); відтопонімно-відіменниково-відіменниково-відіменниково-відіменниково-відприкметниково-відіменникові (*Українська партія честі, боротьби з корупцією та організованою злочинністю*).

У цілому назви партій складаються з двох частин – загальної та індивідуальної. Загальна назва може бути однаковою для різних об'єднань, спілок, партій, рухів, конгресів тощо, а індивідуальна обов'язково повинна бути диференційною, суттєво відмінною. Отже, для партіонімів характерна двокомпонентна структура: вид організаційно-правової діяльності та безпосередньо сама назва партії.

За типологією онімів, яка ґрунтується на їхній будові, партіоніми поділяються на прості, складні та складені.

Прості найчастіше побутують у неофіційному спілкуванні (у „*Батьківщині*”, у „*Порі*” тощо). Звичайно, їх можна кваліфікувати і як відіоніми (відпартіоніми), і як відапелятивні.

Складними можна вважати насамперед ініціальні назви-аббревіатури (*СДПУ(о) – Соціал-демократична партія України (об'єднана)*). Лише декілька назв партій утворені усічено-словесним способом (*Демсоюз ← Демократичний союз; Соцпартія ← Соціалістична партія*), а також шляхом комбінованої аббревіації (*ПаЖУ ← партія „Жінки за майбутнє”, СелПУ ← Селянська партія України*).

Усі офіційні найменування партій – це складені найменування (*Партія угорців України, Українська національна консервативна партія*), які поділяються на прийменникові (8 %: *Всеукраїнське політичне об'єднання „Жінки за майбутнє”; Політична партія „За Україну!”*) та безприйменникові (92 %: *Народно-демократична партія патріотів України; Партія „Відродження”*).

На сьогодні, коли у політиці продовжуються інноваційні процеси, серед партіонімів простежується нерегулярність щодо їх використання (так, партія „*Громадська сила*” раніше мала назву „*Соціал-демократичний союз*”; партія „*Соціалістична Україна*” – *Партія „Народний вибір”*,

Партія вільних демократів – Політична партія „Яблуко”, Політична партія „Зелені” – Політична партія „Воля” і т. д. Коефіцієнт стабільності партіонімів становить орієнтовно 1,15, тобто фактично кожна сьома назва є новою стосовно попередньої). Це свідчить про нестабільність сучасних політичних партій, про невисоку партійну культуру в Україні.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновки, що за мотивом номінації партіонімів переважає квалітативно-сутнісно-символічна номінація; найпродуктивнішим способом творення назв партій є синтаксичний; за структурою твірної основи домінують партіоніми відприкметниково-відіменниково-відтопонімі та відприкметниково-відіменниково-відприкметниково-відіменникові; за будовою пропріативи – складені конструкції, які переважно мають безприйменникову структуру. В усному мовленні можуть функціонувати й аббревіатури та прості номінації.

Аналізу потребують й інші різновиди власних назв людських колективів, які засвідчені у м. Хмельницькому, що дозволить скласти достовірну ергономічну картину цього регіону.

Список використаної літератури

1. Карпенко Ю. О. Власні назви / Ю. О. Карпенко // Українська мова. Енциклопедія. – К. : УРЕ, 2000. – 752 с.

2. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н.В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 189 с.

3. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 546 с.

4. Хібеба Н. Українські ергоніми в аспекті лінгвокраїнознавчих студій / Н. Хібеба // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – К., 2010. – Вип. 5. – С. 102 – 110.

Анотація

У статті розглянуто власні назви партій м. Хмельницького. З'ясовано, що найбільш поширеним мотивом номінації партіонімів є квалітативно-сутнісно-символічний, а найпродуктивнішим способом творення – синтаксичний.

Ключові слова: *партіонім, ергонім, мотивація, словотвір, структура.*

Аннотация

В статье рассмотрены названия партий г. Хмельницкого. Выяснено, что наиболее распространенным мотивом номинации партионимов

является качественнo-сущностно-символический, а наиболее продуктивным способом образования – синтаксический.

Ключевые слова: партионим, эргоним, мотивация, словообразование, структура.

Summary

The article deals with proper names of parties Khmelnytsky. It was found that the most common motive for nomination partionyms is kvalitatyve-essentially, symbolic and most productive way of creating partionyms is of initial abbreviations.

Key words: partionym, ergonym, motivation, word formation, structure.

УДК 81'373.612.2

Ємець О. В.

Хмельницький національний університет

ПРАГМАТИЧНИЙ ЕФЕКТ АНТОНОМАЗІЇ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Дослідження прагматичного ефекту використання стилістичних засобів є актуальним як з точки зору вивчення ідіостилю письменника, так і з погляду загального аналізу функцій стилістичних засобів. Така галузь стилістики, як прагматична стилістика, ще недостатньо розроблена. Робота Елізабет Блек [3], присвячена цій галузі, більше орієнтована на прагматику, ніж на стилістику. Тому існує потреба окреслити ті засоби стилістики, які найбільшою мірою орієнтовані на створення стилістичного ефекту. В якості критерію стилістичного ефекту нами обрано відому теорію комунікативного співробітництва Г. П. Грайса [4], зокрема максими комунікації. Художній текст як особливий акт комунікації базується на дотриманні або ж відхиленні від цих максим. Особлива роль з точки зору стилістики належить **максимі якості**, яка передбачає: не кажи того, що вважаєш неправдивим. Разом з тим використання тропів є, на думку Грайса, зразком відхилення від максими якості з метою реалізації художнього задуму, здійснення впливу на читача. Грайс виокремлює такі тропи, як метафора, гіпербола, лігота та іронія, як особливі приклади відхилення від максими якості [4, с. 41 – 42]. Ми вважаємо, що у цей перелік прагматично важливих тропів слід